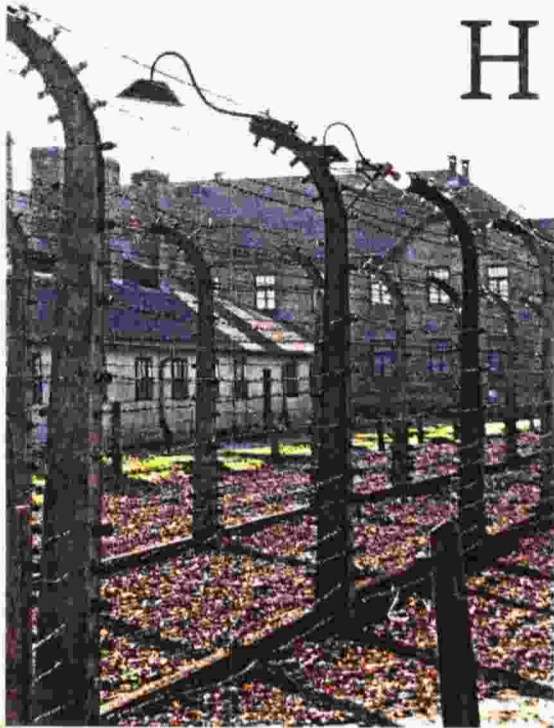

Η τέχνη απέναντι στον ναζισμό

ΤΗΣ ΠΟΛΥΣ ΚΡΗΜΝΙΩΤΗ

» **Η ιστορία** του γκέτο της Τερεζίμ εμπνέει συχνά τους καλλιτέχνες. Γκέτο προβάλλεται για χιλιάδες εγκλειστούς πριν θανατωθούν στους θαλάμους αερίων του Άουσβιτς, του Μπίργκεναου, της Τρεμπλίνκα. Γκέτο βιτρίνα προκειμένου το ναζιστικό καθεστώς να προπαγανδίσει άλλο από το αποτρόπαιο πρόσωπό του τη διεθνή κοινότητα. Αλλά και γκέτο φυτώριο του πιο παράδοξου γεγονότος που έχει να επιδείξει η ιστορία του εγκλεισμού. Σ' αυτό ακριβώς το παράδοξο γεγονός, στην έκρηξη που σημειώθηκε μέσα στις πιο ζοφερές συνθήκες ανελευθερίας, κακουχιών και θανάτου που μπορεί να βιώσει ο άνθρωπος, εστιάζει η μελέτη του συνθέτη και πιανίστα Θωμά Σλιώμη «Η τέχνη απέναντι στον ναζισμό. Το μουσικό κίνημα της Τερεζίμ 1941-1945» (εκδ. Πατάκης).

Από τις παράνομες συναυλίες Εβραίων μουσικών πριν από την ίδρυση του στρατοπέδου, τα μουσικά όργανα που κρυφά φέρνουν μαζί τους στη Τερεζίμ οι πρώτοι κρατούμενοί της το 1941 μέχρι την κορυφαία στιγμή της ναζιστικής προπαγάνδας το 1944, με την προβολή του προπαγανδιστικού φιλμ με τις κινηματογραφημένες αθλοπαιδιές των κρατουμένων κατά τη σύντομη επίσκεψη της αντιπροσωπίας του Ερυθρού Σταυρού, προκειμένου να στοιχειοθετηθεί μια πλαστή εικόνα συνθηκών διαβίωσης στο στρατόπεδο, στην Τερεζίμ σημειώθηκε μια πρωτόγνωρη, για τις συνθήκες, καλλιτεχνική έξαρση. Το γεγονός ότι ανάμεσα στους πρώτους 15.000 κρατούμενους γύρω στους 1.000 είναι μουσικοί προσφέρει τη δυνατότητα να δημιουργηθεί ένα παράνομο στην αρχή, ημιπαράνομο στη συνέχεια, αφού ενισχύθηκε για καθαρά προπαγανδιστικούς λόγους από τους ναζι, δίκτυο πολιτισμού που έχει ως βασικό άξονά του τη μουσική. Από τις σελίδες του βιβλίου παρακολουθούμε πώς οργανώνονταν οι συναυλίες, πώς κατόρθωναν οι κρατούμενοι να παρουσιάζουν «Αίντα» και «Μαγικό αυλό», παραστάσεις καμπαρέ και ρεσιτάλ μουσικής δωματίου, να συγκροτούν χορωδίες παιδιών και ενηλίκων και να παραδίδουν μαθήματα μουσικής στα εγκλειστα παιδιά από 5 έως 14 χρονών, να φιλοτεχνούν αφίσες και προγράμματα για τις παράνομες συναυλίες και παραστάσεις αλλά και τα πορτρέτα των συντελεστών τους. Παρακολουθούμε κυρίως τους πρωταγωνιστές αυτού του δικτύου, συνθέτες και σολίστ, παρτιτούρες και έργα δημιουργημένα σ' αυτή την κόλαση, τα οποία βρέθηκαν μετά την πτώση του ναζισμού θαμμένα ή φυγαδευμένα από συντρόφους που διασώθηκαν. Η μουσική ωστόσο δεν έσωσε τους καλλιτέχνες της Τερεζίμ από τους θαλάμους αερίων. Από τους 15 συνθέτες που πέρασαν από το γκέτο, ανάμεσά τους οι Βίκτορ Ούλμαν, Γκίντεον Κλάιν, Πάβελ Χάας, Χανς Κράσα, Έρβιν

Σούλχοφ, μουσικοί υψηλού επιπέδου όλοι τους, μόνο δύο διασώθηκαν τελικά, ο Κάρελ Μπέρμαν και ο Κάρλο Τάουμπε.

«Με το βιβλίο μου θέλσω να εξηγήσω πώς μέσα από την τέχνη μπορεί να δημιουργηθεί μια αντίροπη δύναμη στην πιο αντιδραστική μορφή εξουσίας, να αναδείξω την αντίσταση που μπορεί να αναπτύξει ο άνθρωπος κάτω από πολύ

αντίξοες συνθήκες και να τις υπερβεί δημιουργώντας με συλλογικό τρόπο» λέει ο Θωμάς Σλιώμη. Ωστόσο, δεν περιορίστηκε μόνο σ' αυτό, αφού, προκειμένου να ερευνήσει το φαινόμενο της Τερεζίμ, επιχειρεί παράλληλα μια βαθιά κατάδυση στις συνθήκες και στο πλέγμα ιδεών που οδήγησαν στα στρατόπεδα συγκέντρωσης.

«Το βιβλίο επιχειρεί μια εις βάθος διερεύνηση του παράδοξου καθεστώτος της Τερεζίμ μέσα στην οποία συγκεντρώνεται το άνθος της εβραϊκής μουσικής και εικαστικής κουλτούρας προκειμένου να αποτελέσει ένα άλλοθι 'πολιτισμού' στο αποτρόπαιο έγκλημα των στρατοπέδων συγκέντρωσης, ενώ ταυτοχρόνως το 'μυστικό' είναι ότι όλοι αυτοί οι σπουδαίοι συνθέτες και εικαστικοί θα μετακινήθούν τελικά προς εξόρτωση στο Άουσβιτς, το Μπίργκεναου και στην Τρέμπλινκα» λέει ο Στέφανος Ροζάνης που υπογράφει το προλογικό σημείωμα. Όμως, δεν είναι μόνο αυτό το στοιχείο που επισημαίνει ο γνωστός καθηγητής Φιλοσοφίας. «Αυτό που επίσης επιχειρεί το βιβλίο είναι να διερευνήσει τη δόμηση του εθνικοσοσιαλισμού πάνω στην αντιδιαφο-

ριστική γερμανική κουλτούρα, η οποία δημιουργεί τους απαραίτητους όρους και συνθήκες για την ανάπτυξη του εθνικοσοσιαλιστικού 'ιδεώδους' ως μιας πολιτιστικής επανάστασης εναντίον του παρρηκμασμένου ευρωπαϊκού πνεύματος και του αστικού υλισμού».

Έτσι, στο πρώτο μέρος καταγράφονται επαρκώς το ιστορικό πλαίσιο, οι συνθήκες δημιουργίας και εδραίωσης του φασισμού και του ναζισμού, τα προπαγανδιστικά μέσα που υιοθετήθηκαν και τα διοικητικά μέτρα που εφαρμόστηκαν προκειμένου να αναδειχτεί το ιδεολογικό και θεωρητικό σύστημα στο οποίο δομήθηκε το ναζιστικό καθεστώς, το οποίο «βασίζεται σε ιδέες και θεωρήσεις για τον ρατσισμό, τις ταξικές και φυλετικές, τις αρχές της ευγονικής που είχαν υποστηριχτεί από τον 18ο αιώνα και παράλληλα είχαν ευρύτατη απήχηση σε όλη την Ευρώπη» επισημαίνει ο συγγραφέας. «Επιδίωξή μου ήταν να επισημάνω το ιστορικό υπόβαθρο μέσα από το οποίο αναδύθηκε η ιδέα του στρατοπέδου συγκέντρωσης και την προβολή μιας προπαγάνδας η οποία έκανε τις διακρίσεις επίσημη πολιτική. Πολιτική που βρήκε τεράστια απήχηση σε μεγάλα τμήματα του γερμανικού πληθυσμού αλλά και των ευρωπαϊκών χωρών που είχαν ήδη υποστεί πλήρη οικονομική καταστροφή».

Όταν ρωτάμε γιατί να διαβάσουμε σήμερα για την Τερεζίμ και το μουσικό της κίνημα, ο Θωμάς Σλιώμη δείχνει τη μνήμη. «Είναι τόσο σπουδαία η πράξη που έκαναν όλοι αυτοί οι άνθρωποι μέσα στο στρατόπεδο, που δεν αξίζει να την ξεχάσουμε». Από την πλευρά του, ο Στέφανος Ροζάνης υποδεικνύει τη σημερινή συνθήκη.

«Παρόλο που ένας ευθύς συσχετισμός μεταξύ των τότε συνθηκών και του τώρα, με την αναζωπύρωση των φασιστικών και νεοναζιστικών μορφωμάτων σε όλη την Ευρώπη, θα ήταν υπερβολικός, εντούτοις το βιβλίο αυτό αποτελεί συγχρόνως και ένα προμήνυμα κινδύνου για τον τρόπο με τον οποίο η Ευρώπη αντιμετωπίζει τη σημερινή παρακμή της».

KONCERTNÍ SÍŇ V RADNÍCI
22. června 1944
PÍSNOVÝ KONCERT
K. BERGMANN — klav.
R. SCHACHTER — housle
PROGRAM
H. WOLFF:
3PÍSŇE NA TEXTY MICHELANGELOVY
L. BEETHOVEN:
VYDALENÉ MILÉ
P. HAAS:
4PÍSŇE NA SLOVA ÖRSKÉ ROSE
A. DVORÁK:
ČESKÁ MĚLODIE

Αναγγελία ρεσιτάλ του Κ. Μπέρμαν με τον Ρ. Σέχτερ στο πιάνο, Ιούνιος 1944

Η πιανίστα Έντιθ Στάινερ Κράους (σπίτιο άγνωστου καλλιτέχνη)

Στη μνήμη των θυμάτων του Ολοκαυτώματος

Το Κουαρτέτο Εγχόρδων του Χανς Κράσα, γραμμένο στην Τερεζίμ, θα ακουστεί την Κυριακή 27 Νοεμβρίου στο Μέγαρο Μουσικής Θεσσαλονίκης, στη συναυλία στην οποία ο Θωμάς Σλιώμη θα παρουσιάσει επίσης το «Αόρατο Τοπίο», έργο του αφιερωμένο στη μνήμη των θυμάτων του Ολοκαυτώματος.